

SPRAAKWATER IS AANPAK RAINPROOF AMSTERDAM WEL ZO SUCCESVOL?

Fike van der Burght*

■ **Reactie:** met interesse las ik het artikel over ‘Grensobjecten voor succesvolle klimaatadaptatie’ In nummer 03/2020 van Watergovernance tijdschrift. De auteurs stellen dat Amsterdam en Rotterdam met de programma’s Amsterdam Rainproof en Water Sensitive Rotterdam een succesvolle aanpak hebben gevonden voor de stedelijke klimaatadaptatie. Is Amsterdam Rainproof werkelijk zo succesvol?

Dat hangt er vanaf hoe je succes definieert. Is succes het kweken van een groter klimaatbewustzijn onder burgers? Is succes de toename van mitigerende maatregelen door publieke en private partijen om de effecten van klimaatverandering te beperken? Of is succes de feitelijke reductie van de effecten van klimaatverandering?

Gezien de urgentie van de klimaatopgave zou het vooral moeten gaan om de bijdrage aan de klimaatadaptatie van Amsterdam. Is de stad beter voorbereid op extremere buien, droogte en langere perioden van hitte door de inspanningen van het programma Rainproof?

Onder het motto ‘Elke druppel telt’ richt Rainproof zich op publieke en private doelgroepen met een heel repertoire aan acties zoals het stimuleren van groene daken, de aanleg van wadi’s, regels voor adaptieve nieuwbouw en de actie om tegels weg te halen. Wat is het effect van deze acties op de klimaatadaptatie van de stad? Achtereenvolgens ga ik in op structurele richtlijnen in de woningbouw, de publiek/private samenwerking in een stedelijk netwerk en op de reikwijdte van de tegelactie.

Nieuwbouw versus bestaande bouw

Mede dankzij de inspanningen van Rainproof stelt het Amsterdamse gemeentebestuur stringente eisen m.b.t. klimaatadaptatie bij *nieuwbouwprojecten*. Maar wat is de bijdrage hiervan aan het klimaatadaptiever maken van de gehele stad? Per 1 januari 2020 telde Amsterdam 447.210 woningen. De afgelopen zeven jaar is jaarlijks

gestart met de bouw van ruim 5.000 woningen. Op het totale aantal woningen in Amsterdam is dat jaarlijks om en nabij de 1%. Tegelijkertijd versteent de bestaande stad op grote schaal door vele verbouwingen. Vooral binnen de ring van Amsterdam was en is een hausse aan omgevingsvergunningsaanvragen gaande. Uitbouwen aan de achtergevel, aanleg van tuinhuizen in binnentuinen, toevoegen van woonlagen door diepe kelderbakken, optoppen van bestaande panden en vervangen van daken door dakterrassen met opbouwen. De effecten van deze bebouwing op en in de grond zijn groot: verlies aan capillair vermogen van de bodem, natte tuinen, overlopende riolen, funderingsproblemen en hittestress door bomenkap, nog los van schade en overlast voor omwonenden. Veel tuinen staan na een fikse regenbui onder water omdat de tuin van de burens door een uitbouw is verkleind en de kelder van de achterburens een barrière vormt voor het grondwater.

Waternet rapporteerde in maart 2019 aan het Amsterdamse gemeentebestuur over de gevolgen van onderkeldering. “*De resultaten (van het onderzoek) geven aan dat de cumulatieve effecten van kelderbouw in de stad (op middellange tot lange termijn) tot ernstige water- en grondwateroverlast situaties kunnen leiden*”.

Zou het Rainproofprogramma niet veel succesvoller kunnen zijn als de focus wordt verbreed naar de bestaande woningvoorraad? Uitnodigingen van bewonersgroepen die ageren tegen de verstening van binnentuinen en de onderkeldering van panden (zie www.stopdebouwwoede.nl) heeft Rainproof vaak niet beantwoord. Dat staat in

* Fike van der Burght is betrokken bewoonster van Amsterdam en zelfstandig programma- en verandermanager.

contrast met de conclusie uit het bovengenoemde artikel in Watergovernance waarin het succes vermeld wordt van de verbinding tussen Rainproof en stedelijke netwerken. In mijn ervaring als actieve inwoner van Amsterdam heeft Rainproof veel kansen op samenwerking met bewonersgroepen in tal van 19^e eeuwse buurten laten liggen.

Juridische twist tussen publiek/privaat recht

Amsterdam versteent in plaats van vergroent, dit ondanks de inspanningen van het programma Rainproof. De echte uitdaging van de ruimtelijke adaptatie ligt in de bestaande stad. In de meeste steden is meer dan 50% van de stad private ruimte van bewoners, eigenaren en bedrijven. De auteurs melden terecht dat een stad alleen klimaatadaptief kan worden als publieke én private ruimte wordt benut. En daar wringt de schoen.

Gaat je buurman onderkelderen en loopt je tuin onder water, fluctueert het grondwater, staan je funderingen droog of je kruipruimte en kelder onder water, dan heb je volgens de gemeente Amsterdam pech. Dat is privaatrechtelijke *business* en je zoekt het maar uit met je buurman. Heb je last van een laag grondwatervniveau of juist te hoog? Of zit je met een polderriool, is de afstand tot 'openbaar water' te ver weg? Pech, regel het zelf, zegt het Waterschap AGV of Waternet. De door de auteurs zo gewenste institutionele verandering in het stedelijk waterbeheer, herken ik niet terug in het programma van Rainproof en de gemeente Amsterdam. Integendeel: ontwikkelaars worden gefaciliteerd. De zogenaamde 'grondwaterneutrale' kelderbouw ontwikkelde de gemeente alleen met ontwikkelaars en aannemers; andere belanghebbenden hadden het nakijken.

Tegel-service

Eind januari 2021 juichte de gemeente Amsterdam dat zij in 2020 maar liefst 33.932 tegels had opgehaald die Amsterdammers uit hun tuin hebben verwijderd. Trots meldt de wethouder dat daarmee ongeveer een halve hectare groen is toegevoegd aan de tuinen in de stad. In absolute termen was de actie echter helemaal niet zo productief. Een vergelijking: parallel aan de actie heeft de gemeente toegestaan of lijdelijk toegezien, dat honderden uitbouwen in achtertuinen zijn gebouwd. Een snelle rekensom uitgaande van een gemiddelde uitbouw van 20 vierkante meter, leert dat zo hectares groene binnentuinen versteend zijn. Daar kan geen tegelservice tegenop.

Concluderend

Hoe succesvol is Rainproof in een effectieve aanpak om de stad voor te bereiden op extreme buien, droogte en hittestress? De auteurs van het besproken artikel concluderen dat Amsterdam Rainproof een 'positief discours heeft ontwikkeld waarin water- en klimaatproblematiek als kans wordt gepresenteerd om de stad mooier te maken'. Zeker, Rainproof heeft een eerste stap gezet in de agendering van klimaatadaptatie en water. Maar de auteurs juichen te hard en te vroeg als het gaat om het bereiken van tastbare resultaten die een proportionele bijdrage leveren aan klimaatadaptatie. Dat gaat te langzaam en is eigenlijk te krachteloos in het licht van het verstenen van de binnentuinen. De inspanningen van het programma kunnen m.i. veel productiever gemaakt worden.

- Door vanuit het principe *elke druppel telt te kiezen* voor maatregelen in de bestaande stad die de huidige groene en onverharde binnentuinen behouden. Zo kan het regenwater in de grond wegzakken en kan hittestress door het verdwijnen van groen en het kappen van bomen, worden beperkt.
- Door vernieuwend te zoeken vanuit een algemeen belang dat over generaties strekt, naar mogelijkheden om als overheid te interveniëren in de private ruimte. Er kan meer dan je denkt. Zie de aanscherping van de uitwerking van de Omgevingswet om gemeenten extra bevoegdheid te geven via het herziene Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) om vanaf 2022, ondernemers te verplichten hun daken vol zonnepanelen te leggen. Dan is een verplichting om de particuliere waterhuishouding te verbeteren en rainproof te maken, ook haalbaar.
- En tot slot door vernieuwend samen te werken met bewonersgroepen die pleiten voor behoud van groene en onverharde binnenterreinen. Daar is alle aanleiding toe, gelet op de implementatie van de Omgevingswet per 1 januari 2022. Een van de doelen van de Omgevingswet is *om meer ruimte te bieden voor initiatiefnemers*. Dat baart zorgen. In de stad zijn het vooral ontwikkelaars en aannemers die het initiatief nemen tot verbouwing van een pand. Voor hen levert elke extra vierkante meter dik geld op. De intenties in de Rainproof en Water Sensitive programma's leveren een dure plicht op om daarvan niet weg te kijken.